
A reintegráció, a reintegrációs őrizet és a kötelező kegyelmi eljárás eredményessége

Nagy Anita*

A tanulmány célja a reintegráció, a reintegrációs őrizet és a kötelező kegyelmi eljárás valamint ezen intézmények eredményességének bemutatása az elmúlt 2-3 évben. A reintegrációs őrizet lényege, hogy a szabadságvesztés büntetés vége előtt az arra jogosult és érdemes elítéltek szabadságukat visszanyerjék, büntetésük hátralévő részét otthonukban töltsék le, úgynevezett elektronikus távfelügyeleti eszközzel történő ellenőrzés mellett. A tanulmányban a reintegrációs őrizettel kapcsolatosan szó esik a büntetés-végrehajtási intézetek túlzsúfoltságáról, illetőleg az ún. „electronic monitoring” alkalmazásáról, emellett de lege ferenda javaslatok is megfogalmazásra kerülnek. Végül a kötelező kegyelmi eljárással kapcsolatos dilemmák fogalmazódnak meg a tanulmányban.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, fogvatartottak, reintegrációs őrizet, túlzsúfoltság, kötelező kegyelmi eljárás

Effectiveness of Reintegration, Electronic Monitoring and Compulsory Presidential Pardon

The aim of this study is to describe the reintegration, reintegration custody and compulsory pardon procedure. The essence of the reintegration custody is that the end of the prison sentence can be spent at home. It means the prisoners regain their freedom, but they are required to wear an ankle monitor. The publication contains informations about the reintegration custody, the prison overcrowding and the electroning monitoring, but the reader can also find de lege ferenda proposal on the regulation of the reintegration custody.

Finally, the author formulates her dilemmas regarding the newly introduced compulsory pardon procedure.

Keywords: criminal enforcement, prisoners, reintegration custody, prison overcrowding, electronic monitoring, compulsory pardon system.

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1481>

* Egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék.

1. A reintegráció

1.1. Az elítéltek reintegrációja. Európában és Magyarországon is egyre fontosabb kérdéskör a bűnözés visszaszorítása, az elítéltek számának csökkentése, mivel a fogvatartó helyek többszörös túltelítettséggel működnek.

Az Európai Börtön szabályokban találunk említést¹ a reintegráció elősegítésének szükségességéről, (All detention shall be managed so as to facilitate the reintegration into free society of persons who have been deprived of their liberty.), amely egyik fő eszköze lehet a börtön túlszűfolttság megakadályozásának, a visszaesések számának csökkentése folytán.

A Büntetés-végrehajtási kódex (továbbiakban Bv.kódex)² a következőképpen fogalmazza meg a reintegrációs tevékenység feladatát: „*A reintegrációs folyamat során törekedni kell az elítélt önbecsülésének és felelősségérzetének kialakítására, fejlesztésére, a szabadulás után a munkaerő-piaci és a társadalmi életébe való beilleszkedésének elősegítésére.*”

Amikor reintegrációról beszélünk, akkor annak magába kell, hogy foglaljon minden olyan programot, tevékenységet, mely elősegíti, támogatja a társadalomba történő visszailleszkedés hatékonyságát, a visszaesés esélyének minimalizálását, akár kizárását is. A reintegráció keretében nem szigorúan a büntetés-végrehajtásban szervezett tevékenységekre kell fókuszálni, hiszen a büntetés-végrehajtási szervek más szervekkel együttműködve eredményesebben szolgálják a büntetés-végrehajtás céljának megvalósítását.

Évszázados tapasztalatok szerint, az a börtön, amely csak az elvonásokra, a minél szigorúbb, keményebb rezsimre, a fogvatartottak mély alávetésére, megalázására vagy csupán megőrzésükre helyezi a hangsúlyt, a korszerű büntetés-végrehajtástól elvárható legkevesebb eredményességre sem számíthat. Ellenkezőleg, az ebből a börtönből szabaduló elítéltek többsége elvárosodott, elszemélytelenedett, és inkább növekvő, dacos agresszivitással rendelkeznek.

Éppen e felismerésnek köszönhetően már nem tekinthető új keletűnek az a törekvés, amely a börtön visszatartó, elrettentő „negatív” motiváló hatását „pozitív” hatáselemekkel egészíti ki. E célhoz nélkülözhetetlen az elítélt cselekvő részvétele a reintegrációs programokon.

A reintegrációs programok során az alkalmazott eljárásokat az elítélt személyiségéhez, egyéni képességeihez, szükségleteihez kell igazítani. Az elítélt személyiségének pozitív irányú befolyásolásához a nemzetközi szakirodalom minden olyan tevékenységet felsorol, amely az elítélt fizikai vagy mentális egészségének megőrzését, illetve helyreállítását célozza, a reszocializációt, rehabilitációt, reintegrációt.

A magyar büntetés-végrehajtási szabályozás ezt a pozitív irányú befolyásolást gyűjtőfogalommal *reintegrációnak* nevezi, és ide sorolja tehát az elítélt megismerését, foglalkoztatását, önképzését, szabadidős programjának szervezését,

¹ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2006) 2. számú Ajánlása, Európai Börtön szabályok, Alapelvek 6.pont

² 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 82.§

jutalmazását, fegyelmi felelősségre vonását, a családi és társadalmi kapcsolatok támogatását.

A reintegrációs tevékenység főbb elemei tehát:

- oktatása, szakmai képzése,
- munkáltatása,
- szabadidős, vagy közművelődési tevékenysége,
- kapcsolattartása, valamint
- jutalmazása és fenyítése.

A reintegrációs folyamat részei:

- az elítélt személyiségének megismerése,
- megfelelő foglalkoztatása és önképzése,
- rehabilitációs és szabadidős programok,
- családi és társadalmi kapcsolatok biztosítása.

Az elítélt személyiségének megismerése érdekében, a befogadó részleg szolgál. Ebben a befogadó részlegbe kell elvégezni az elítélt egészségügyi, pszichológia, munkaalkalmassági, valamint pedagógiai vizsgálatát. A pedagógiai és pszichológiai vizsgálat célja, hogy feltárja az elítélt személyiségét, az elképzeléseit, a büntetés tartalma alatti és szabadulás utáni időszakra, személyére alkalmazható módszereket, eszközöket. Ezt követően kerül sor a megfelelő foglalkoztatás és önképzés kijelölésre, és rehabilitációs programokon való részvétel lehetőségére.

1.2. Az elítéltek reintegrációjának eredményessége. Az elítéltek reintegrációjának eredményességét álláspontom szerint leginkább a visszaesések statisztikájának tükrében vizsgálhatjuk meg, amely 2020. januárra az alábbiak szerint alakult:

- Visszaeső 7,59 0%,
- Többszörös visszaeső 18,14 %,
- Erőszakos többszörös visszaeső 2,75%,
- Különös visszaeső 12,56%, míg az
- Többszörös különös visszaeső 0,25%.³

Ez összesen mintegy 41,3 %, amely az átlag börtönpopuláció számát tekintve eléggé számnak tekinthető, így az eredményes reintegráció álláspontom szerint még igazán várat magára.

Kiemelendőnek tartom ugyanakkor, hogy a reintegráció körében különösen hangsúlyt kap az, hogy a fogvatartottak jelentős része tervezi, hogy szabadulás után segíteni fogja családtagjait, és ténylegesen betölti majd a családban rá váró feladatköröket és szerepeket. A foglalkozások során az elítéltek nagyrészt tudatosítják a visszaesés kockázatát növelő tényezőket, valamint segítik felismerni a káros elemek szerepét és az ahhoz vezető okokat. A kézműves foglalkozások türelemre tanítanak és a kézügyesség fejlesztésével jótékony hatást fejtenek ki az idegrendszerre.

A színjátszó körök, a börtönújságok gyártása, a tanulókörök fejlesztik a kifejezőképességet és javítanak a kommunikációs képességeken, amely a

³ Börtönstatisztikai Szemle 2020. 10. oldal

https://bv.gov.hu/sites/default/files/Bortonstatisztikai_Szemle_2020.pdf (letöltés ideje 2021.12.18)

későbbiekben segítik a mindennapi akadályok feloldását. A művészetterápia, a vallási küldetések rendkívül hatékonyak, sokoldalú eszközöknek bizonyulnak a személyiségfejlesztésben, mivel a programok lehetőséget nyújtanak az egyénben lévő feszültségek és a lelki akadályok kifejezésére, levezetésére.

2. A reintegrációs őrizet

2.1. Az elítéltek reintegrációs őrizete. Európában a reintegrációs őrizet elnevezése Electronic Monitoring (EM), melynek két típusa az ún. frontdoor és backdoor modell⁴ ismert.

Lényegi különbség, hogy míg a frontdoor modellnél az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetbe be sem kerül, addig a backdoor modellnél az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetből történő korábban történő kiengedésére kerül sor, a lábbillincs alkalmazásával.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2014) 4. számú Ajánlása részletesen rögzíti az electronic monitoring célját,⁵ s annak érdekében, hogy támogassa ezen alternatív szankció szélesebb körű alkalmazását, illetve hogy a tagállamok a szabadságvesztés büntetést mintegy ultima ratio jelleggel alkalmazzák, felsorolja az alkalmazási lehetőségét a büntetőeljárás során. Így:

- a büntetőeljárás tárgyalás előtti szakaszában;
- a börtönbüntetés felfüggesztésének vagy végrehajtásának feltételeként;
- a kiszabott büntetés vagy intézkedés végrehajtás felügyeletének önálló módjaként;
- más próbaidős beavatkozásokkal együtt;
- börtönben tartózkodó elítéltek szabadulását megelőzően;
- feltételes szabadlábra helyezés keretében;
- bizonyos típusú elkövetők börtönből történő kiengedését követő erős irányítása és felügyeleti intézkedéseként;
- a bűnelkövetők börtön béli, vagy nyitott börtönök határain belüli belső mozgás ellenőrzésére;
- egyes gyanúsítottak vagy elkövetőkkel szemben tényleges bűncselekmények áldozatainak védelmére.

Az Ajánlás kiemeli, hogy az elektronikus felügyelet technológiáját csak jól szabályozott és arányos módon lehet alkalmazni, és ennek érdekében szabályozási korlátokat, illetve erkölcsi és szakmai szabályokat szükséges megfogalmazni a részes tagállamok számára.⁶ Az Ajánlás kifejti az electronic monitoring fogalmát, melyszerint: „Az 'elektronikus felügyelet' egy olyan általános kifejezés, amely a büntetőeljárásban részt vevő személyek helyzetének, mozgásának és meghatározott

⁴ Nagy Anita : A reintegrációs őrizet magyarországi és nemzetközi fejlődési irányjai Kúriai Döntések 2063-9767 2018 (4) pp. 578-585

⁵ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2014) 4. számú Ajánlása ,Definíciók

⁶ A szabályozás korlátok közé szorítása annak érdekében elengedhetetlen, hogy a megfigyelés alatt álló személy, illetve harmadik személy magán- és családi életét érő lehetséges negatív hatásokat csökkentsék.

magatartásának megfigyelésére utal. Az elektronikus megfigyelés jelenlegi formái rádióhullámú, biometrikus vagy műholdas nyomkövető technológián alapulnak. Ezek általában egy, a személyre felhelyezett eszközt jelentenek, melyet távolról felügyelnek.”

A reintegrációs őrizet szabályozása Magyarországon 2015. április 1-jétől jelent meg a fogvatartottak számára. A jogintézmény lényegét megragadva egy olyan alternatív büntetés-végrehajtási formáról beszélhetünk, melynek során az elítéltek a szabadságvesztés büntetés egy részét a büntetés-végrehajtási intézeten kívül, az általuk megjelölt lakásban, lakóingatlanban tölthetik. Ez idő alatt korlátozottan ugyan, de visszanyerik a szabadságukat.

A reintegrációs őrizetnek kettős célzata van, egyrészt a szabadságvesztés céljaként is meghatározott társadalomba való visszailleszkedés elősegítése, másrészt a börtönök túlszűfoaltságának csökkentése.

A Bv. kódex, a korábbinál jóval nagyobb hangsúlyt helyez az elítéltek nevelésére, a társadalomba való újbóli beilleszkedés elősegítésére, a társadalom, az emberek védelme érdekében és a reintegrációs őrizet bevezetésével bővült a büntetés-végrehajtási szervezet ezen eszköztára, amelynek révén a társadalmi visszailleszkedés lépcsőzetesen valósulhat meg, tekintettel arra, hogy a teljes szabadságelvonás és a felelős önálló életvezetés közé belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz.

A túlszűfoaltság a magyar büntetés-végrehajtás, és egyben a magyar állam általános problémája. Az elítéltek elhelyezése, illetve a megfelelő mozgástér biztosítása hatalmas terhet ró a büntetés-végrehajtási intézetekre.

Nyilvánvaló, hogy a magyar büntetés- végrehajtásnak jelenleg nincs kapacitása arra, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkének, továbbá az Európai Börtön szabályoknak teljes mértékben eleget tegyen. A reintegrációs őrizet bevezetésével azonban egy olyan jogintézmény született, mely képes kezelni a túlszűfoaltság problematikáját, az Emberi Jogok Európai Bírósága által több alkalommal sérelmezett helyzetet.

A Bv. Kódex 61/A. §-az alapján „a reintegrációs őrizet elrendelésére a büntetés-végrehajtási intézet tesz előterjesztést a büntetés-végrehajtási bírónak.” (továbbiakban bv.bíró)

Alapelv tehát, hogy a reintegrációs őrizetet nem a büntetés-végrehajtási szervezet engedélyezi, hanem a törvényszéken működő büntetés-végrehajtási csoport bírója. Ilyenkor a bv. bíró, az iratok alapján hozza meg a döntést, de az elítélt vagy a védő által benyújtott kérelem tárgyában meghallgatást is tarthat.⁷

A reintegrációs őrizetbe kerülők távozhatnak ugyan a büntetés-végrehajtási intézetből már a büntetés tényleges kitöltése előtt, de csak a bv. bíró által kijelölt házba, lakásba, amelyet szigorúan meghatározott esetekben hagyhatnak csak el. Ilyennek minősíti a törvény a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítását, a munkavégzést, az oktatást, a képzést és a gyógykezelést.⁸

⁷ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 61/A. § (4) bek.

⁸ 2013. évi CCXL. törvény 187/A. § (4)–(5) bek.

Amennyiben a kijelölt ingatlanak nem a reintegrációs őrizetet töltő a kizárólagos tulajdonosa vagy bérlője, akkor a tulajdonostól vagy a bérlőtől be kell szerezni az ott tartózkodásához hozzájáruló nyilatkozatot.⁹ Meg kell jelölnie továbbá azt a személyt és telefonos elérhetőségét, aki lehetővé teszi, hogy a bv. pártfogó felügyelő az ingatlant megtekintse.

Amennyiben az ingatlan nem alkalmas, vagy az ott élők úgy nyilatkoznak a bv. pártfogó felügyelőnek, hogy az elítéltet nem tudják befogadni, úgy lehetőség van még egy cím megadására. Az alkalmasság megállapítása érdekében újabb felmérés és környezettanulmány készül. Amennyiben ez sem felel meg a követelményeknek, további ingatlan megjelölésére már nincs lehetőség. Kiemelt vizsgálati szempont az elítélt kapcsolattartásának, az általa megjelölt lakóingatlanak, valamint vagyoni- jövedelmi helyzetének értékelése. További szempont az elítélt kriminológiai státuszának, szűkebb és tágabb kapcsolatrendszerének, az ott betöltött helyének és szerepének, a lakókörnyezetben beszerzett információknak, valamint a devianciára utaló tényezőknek a feltárása.

Amint minden szükséges információ rendelkezésre áll, a büntetés-végrehajtási intézet a bv. bíró elé terjeszti az ügyet. A bv. bíró ebben az esetben is tanulmányozza a rendelkezésére álló iratokat, meghallgatást tart, majd végzést hoz döntéséről. A végzés ellen mind az elítélt (vagy jogi képviselője), mind az ügyész fellebbezést nyújthat be.¹⁰

Amennyiben a bv. bíró döntése pozitív, úgy a végzésben meghatározza a reintegrációs őrizet kezdő- és zárónapját, valamint az ingatlan elhagyására vonatkozó magatartási szabályokat.

Az engedélyezéskor kiemelt szerepe van a bv. bíró által előírt magatartási szabályoknak, hiszen ezek teszik lehetővé, hogy az elítélt a részére kijelölt ingatlant az eredményes társadalmi reintegrációja érdekében meghatározott időtartamban elhagyhassa.

A büntetés-végrehajtási intézet szakemberei felkészítik az elítéltet a reintegrációs őrizet szabályaira, elmondják, hogy milyen esetekben, mikor, milyen módon és kinél kell jelentkeznie. A reintegrációs őrizetbe helyezés napján a büntetés-végrehajtási intézet informatikusa beüzemeli az elektronikus távfelügyeleti eszközt, és beprogramozza az ingatlan elhagyására engedélyezett övet, valamint a kihelyezés napján felszerelik az elítélt lábára a távfelügyeleti eszközt, letétjéből visszakapja iratait és egyéb tárgyait, majd ezt követően hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet.

Garanciális elem a reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt folyamatos figyelemmel kísérése és meghatározott időszakonként ellenőrzése. A távfelügyelet ellátásával kapcsolatos feladatokat az elítéltet reintegrációs őrizetbe bocsátó büntetés-végrehajtási intézet technikai központja, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet országos felügyeleti központja a rendőrség által biztosított hozzáféréseken keresztül látja el.

A távfelügyeleti eszköz jelzései alapján értékelik az eseményeket, a büntetés-végrehajtási intézet meggyőződik az elítélt jogszerű magatartásáról, szükség esetén

⁹ 2013. évi CCXL. törvény 187/B. § (4) bek.

¹⁰ 2013. évi CCXL. törvény 61/A § (4) bek.

intézkedéseket foganatosít. Az elítélt magatartását, a meghatározott magatartási szabályok megtartását, valamint a társadalmi reintegrációs folyamat előrehaladását a bv. pártfogó felügyelő ellenőrzi és értékeli.

A bv. intézet magatartási szabályszegés esetén soron kívül kezdeményezheti a reintegrációs őrizet megszüntetését. A reintegrációs őrizet szabályainak súlyos megsértését a Btk. 283. § (3a) bekezdése értelmében fogolyszökésnek minősül.

A reintegrációs őrizet ideje a társadalomba való visszailleszkedést hivatott elősegíteni, így törekedni kell a családi kapcsolatok megerősítésére és a mielőbbi munkába állásra. Ha ehhez szükséges, az elítélt – a bv. bíró engedélye mellett – oktatásban, képzésben vehet részt.

A szabadságvesztés büntetés ideje alatt az elítélt ügyeit a reintegrációs tiszt és a bv. pártfogó felügyelő intézi, azonban a visszailleszkedése érdekében a mindennapi ügyeit lehetőség szerint önállóan kell elvégeznie.

A bv. pártfogó felügyelő legalább havonta egyszer ellenőrzi, szükség szerint támogatja, szabályszegése esetén figyelmeztetésben részesíti. Súlyos magatartási szabályszegés esetén a bv. pártfogó felügyelő kezdeményezi a reintegrációs őrizet megszüntetését. Amennyiben a bv. bíró elfogadja a megszüntetés kezdeményezését, az elítéltnak vissza kell térnie a büntetés-végrehajtási intézetbe a szabadságvesztése hátralévő idejének letöltésére.

Ha a távfelügyeleti eszközön meghibásodást észlel az elítélt, azt azonnal köteles jelezni a büntetés-végrehajtási intézetnek, ahol intézkednek annak javításáról vagy cseréjéről. Abban az esetben, ha az eszköz az elítélt hibájából sérül meg, úgy kártérítési felelősséggel tartozik azért.

Amennyiben a kijelölt mozgástéren bármilyen okból változtatni szeretne, úgy az elítélt vagy jogi képviselője ennek érdekében kérelmet terjeszthet elő a büntetés-végrehajtási intézet útján a bv. bíróhoz, aki ezt rövid időn belül elbírálja.

A reintegrációs őrizetbe helyezéskor az elítélt tájékoztatást kap az intézettől, hogy mikor kell jelentkeznie személyesen a szabadítása érdekében. Azon a napon önként kell megjelennie, s eltávolításra kerül a lábáról az elektronikus távfelügyeleti eszköz, s megkapja a szabadulási igazolását és ezzel megszűnik büntetés-végrehajtási jogviszonya.

2.2. Az elítéltek reintegrációs őrizetének eredményessége. A fentiekben ismertettem a reintegrációs őrizet vonatkozásban a legfontosabb jellemzőket, így most tekintsük át statisztikai adatok függvényében, hogy milyen eredményes is volt a jogintézmény.

Nyilvánvaló, hogy a magyar büntetés- végrehajtásnak jelenleg nincs kapacitása arra, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkének, továbbá az Európai Börtön szabályoknak teljes mértékben eleget tegyen.

A reintegrációs őrizet bevezetésével azonban álláspontom szerint egy olyan jogintézmény született, mely képes lenne kezelni a jövőben a túlszűfoltóság problematikáját. Ha a statisztikai adatokat nézzük, akkor a reintegrációs őrizet száma tekintettel a 16664 fő elítéltilétszámhoz viszonyítva nem jelentős, csupán 293 fő. Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy ezidáig nem igazán nevezhetjük eredményes eszköznek a reintegrációs őrizetet, a börtöntúlszűfoltóság csökkentése érdekében.

Örömteli viszont az, hogy a sikeres a reintegráció az elektronikus megfigyelés alá került terheltek körében, mivel senki sem került ismét büntetés-végrehajtási intézetbe új bűncselekmény miatt azok közül, akik eddig szabadultak reintegrációs őrizetből. Továbbá, eddig mindössze néhány esetben került sor az őrizet megszüntetésére.¹¹

3. A kötelező kegyelmi eljárás

3.1. Kötelező kegyelmi eljárás. 2014. május 20-án a Magyar László kontra Magyarország¹² ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban EJEB) meghozta az ítéletét, melyben kimondta, hogy Magyarországon a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés (továbbiakban TЭСZ) nem felel meg az Emberi Jogok Európai Egyezményének. A Bíróság 2000 euró nem vagyoni kártérítésre, továbbá 4150 euró eljárási költség megfizetésére kötelezte hazánkat.

A Magyar ügyében az EJEB azzal állapította meg az Emberi Jogok Európai Egyezmény 3. cikkének megsértését, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés „de iure” és „de facto” is csökkenthetetlen, és ezért nem egyeztethető össze az Egyezmény 3. cikkének rendelkezéseivel.

Összegezve az EJEB ítéletét a következő ismérveket kellett volna teljesíteni Magyarországnak az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatosan:

1. biztosítani kell a rehabilitáció lehetőségét, és a szabadulásra való esélyt,
2. legalább huszonöt esztendő elteltével sor kerüljön felülvizsgálatra, valamint legyen nemzeti mechanizmus erre
3. az elítéltnak joga legyen arra, hogy már az ítélet meghozatalakor tudja, hogy hogyan kell viselkednie ahhoz, hogy a szabadulásra esélye nyíljon.

A strasbourgi ítélet kapcsán a jogalkotó kénytelen volt, újra gondolni” a TЭСZ intézményét – hiszen ha nem tett volna így, Magyar László példáját követve, valamennyi TЭСZ-es elítélt perelhetne volna Magyarországot (valószínűsíthető, hogy ezekben az ügyekben is azonos ítélet született volna), mely nem kevés költségbe került volna az államnak.

Ennek tekintetében született meg a kötelező kegyelmi eljárás intézménye, melynek lényege röviden, hogy a szabadságvesztés büntetéséből már negyven évet kitöltött TЭСZ-es elítélteknél – az elítélt hozzájárulása esetén – hivatalból kötelező kegyelmi eljárást indítani.¹³

Így a „Magyar-ügyben” hozott EJEB ítélete alapján, Magyarország válasza két fontos lépés volt:

1. a kötelező kegyelmi eljárás bevezetése,
2. a Kegyelemi Bizottság felállítása.

¹¹ Lásd részletesebben: Nagy Anita: *A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai*
<https://ujbtk.hu/dr-nagy-anita-a-reintegracios-orizet-tortenete-szabalyozasa-es-europai-fejlodesi-iranyai>
(letöltés ideje 2021.12.18)

¹² *Magyar v. Hungary*, Application No. 73593/10, 20 May 2014, ECHR

¹³ 2013. évi CCXL. tv. 46/A. §, 46/B. §

Ezzel a törvénymódosítással az igazságügyi tárca álláspontja szerint a magyar jogalkotó végrehajtotta a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban EJEB) ítéletét. E szerint a kötelező kegyelmi eljárás 40 év elteltével hivatalból indul, amelynek részeként egy jövőben felálló kegyelmi bizottság tesz javaslatot.

A kérdéskörrel kapcsolatosan kettő fontos döntést meg kell még említenünk, az *Alkotmánybíróság 3013/2015. (I.27.) AB végzését és Kúria 3/2015. számú BJE határozatát. Az Alkotmánybíróság 3013/2015. (I.27.) AB végzésének előzménye, hogy a Szegedi Ítéltábla 2014. április 9-én Bf. II.10/2014. számú beadvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz.*

A beadványban előadta, hogy az Ítéltáblán Bf. II.10/2014. számon folyamatban lévő büntetőügyben P. Attila I. rendű vádlott védelmét ellátó vezető védő indítványozta, hogy az eljárást a hivatkozott eljárásjogi rendelkezés alkalmazásával függessze fel, és kezdeményezze az Alkotmánybíróság eljárását.

Ezt követően az Ítéltábla indítványozta, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikk (3) bekezdés c) pontja és az Ab tv. 42.§ (1) bekezdése alapján semmisítse meg az 1978. évi IV. törvény 47/A.§ (1) bekezdés 2. fordulatát („vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja”) és a (3) bekezdését, valamint a 2012. évi C. törvény 42. § 2. fordulatát („vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja”) és 44. § (1) bekezdését, mert azok az Emberi Jogok Európai Egyezményének) a 3. cikkébe ütköznek, azzal ellentétesek.

Indokolását az EJEB előtt *Vinter és társai kontra Egyesült Királyság* ügyében (66069/09, 130/10 és 3896/10) az EJEB Nagykamarája által 2013. július 9. napján kihirdetett ítéletének az Egyezmény 3. cikke megsértését megállapító rendelkezésére alapította.

A strasbourgi emberi jogi fórum Nagykamarája először a *Vinter és társai kontra Egyesült Királyság* ügyben mondta ki azt, hogy az Egyezmény 3. cikkét sérti az olyan nemzeti szabályozás, amely egyáltalán nem biztosít lehetőséget a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés későbbi felülvizsgálatára (a rehabilitáció lehetőségéhez való jog sérelme).

A bíróság érvelése szerint „[...] az elítéltnak joga van arra, hogy már az ítélet meghozatalakor tudja, hogy hogyan kell viselkednie ahhoz, hogy szabadulására esély nyíljon, és hogy milyen feltételek mellett (beleértve a lehetséges felülvizsgálat időpontját) nyílik lehetőség arra, hogy a további szabadságvesztés végrehajtása alól mentesüljön.” Az Ítéltábla a védő indítványát alaposnak ítélte. Az Ítéltábla megjegyezte, hogy ez időben nincs olyan jogerős ítélete az EJEB-nek, amely Magyarországon elítéltek esetében azonos jogi alapon előterjesztett panasz tárgyában hozott volna már ilyen tartalommal deklaratív döntést.

A bíróság álláspontja szerint ennek ellenére a *Vinter és társai kontra Egyesült Királyság* elleni ügyben a Nagykamara által hozott ítéletnek valamennyi Európai Tanácsi tagállamra nézve – így Magyarországra is – kötelező hatálya van.¹⁴

Függetlenül attól az Ítéltábla a védő indítványát alaposnak ítélte, a magyar Alkotmánybíróság 2015. január 20-án az eljárást megszüntette, mivel az eljárás

¹⁴Magyarország Alaptörvényének Q cikke szerint: (2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.

folytatására okot adó körülmény már nem állt fenn 3013/2015. (I.27.) AB végzésében.¹⁵ Az eljárás megszüntetését az alábbiakkal indokolta: Az indítvány benyújtásakor hatályban volt szabályozás, a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (a továbbiakban Bv. tv.) értelmében életfogytig tartó szabadságvesztére ítélt személyt akkor lehetett feltételes szabadságra bocsátani, ha ennek lehetőségét az ítéletet hozó bíróság nem zárta ki.

Az indítvány benyújtását követően az Országgyűlés törvényt alkotott a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. Kódex) és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról.

A 2014. évi LXXII. törvény 93–162. §-ai módosították a Bv. Kódexet, s ezzel lényegesen módosult az indítvány benyújtásakor fennállt jogi helyzet, amely az indítványra okot adott, azaz bevezették időközben a kötelező kegyelmi eljárást.

A 2014. évi LXXII. tv. 109. §-az ugyanakkor egy új alcímmel, és a 46/A.–46/H. §-okkal egészítette ki a Bv. tv. rendelkezéseit, (amely beiktatta a kötelező kegyelmi eljárást) ily módon kialakította a hazai szabályozásban a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárásának a szabályait.

Kötelező kegyelmi eljárás menete tehát az alábbiak szerint alakult:

Az elítélt 40 évet kitölt szabadságvesztéséből	Nyilatkozik arról, hogy az eljárás lefolytatását kéri
Igazságügyért felelős miniszter a büntetés-végrehajtási szerv értesítésétől számított 60 napon belül köteles az eljárást lefolytatni	<u>IM beszerzi:</u> <ul style="list-style-type: none"> - az elítéltről készült kockázatértékelési összefoglaló jelentést - az elítélt biztonsági kockázati besorolásával kapcsolatos iratokat - az elítéltről készült értékelő véleményt, fegyelmi iratokat - az eü. iratokat, - a bv. pártfogó véleményét - a munkáltató nyilatkozatát
<u>Kúria elnöke</u> ötagú Kegyelmi Bizottságot jelöl ki 90 napon belül szótöbbséggel határoz	<u>Bizottság véleménye:</u> törvénytisztelő életmódot fog-e folytatni személyi, családi körülményei és egészségi állapota

¹⁵ „[Az] Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 47/A. § (1) bekezdés 2. fordulata, (3) bekezdése és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 42. § 2. fordulata, 44. § (1) bekezdése nemzetközi szerződésbe ütközésének megállapítására irányuló indítvány tárgyában az eljárást megszünteti.”

A Kegyelmi Bizottság jellemzője, hogy egy olyan öttagú testület, amely bírákból áll, s amelyet a saját tagjai közül kiválasztott elnök vezet. A bizottság az iratok beérkezését követő 90 napon belül szótöbbséggel döntést hoz, az alábbiakat vizsgálja meg:

- a büntetésének végrehajtása alatt tanúsított magatartása, törvénytisztelő életmódot fog-e folytatni,
- személyi, családi körülményei és egészségi állapota,
- a büntetés célja a további szabadságelvonás nélkül is elérhető-e.

A bizottság szakértők segítségét is kérheti, de mindenképpen köteles az elítéltet meghallgatni. A vizsgálati eljárás indokolt állásfoglalás elfogadásával zárul, amely tartalmazza a bizottság javaslatát.

Ezt a javaslatot és állásfoglalást az igazságügyért felelős miniszternek továbbítják, aki az állásfoglalástól nem térhet el. A miniszter 15 napon belül az állásfoglalást és javaslatot megküldi a köztársasági elnöknek és az elítéltnak. A kegyelmi döntést az első fokon eljáró bíróság tanácsának elnöke kézbesíti az elítéltnak és a kegyelmi kérelem előterjesztőjének.

Amennyiben a köztársasági elnök kegyelmet gyakorol, akkor az elítéltnak küldött értesítés tartalmazza a jogkövetkezményeket. Amennyiben az elítélt nem részesül kegyelemben, akkor a kötelező kegyelmi eljárást követően 2 év elteltével meg kell ismételni.

A kötelező kegyelmi eljárást tartalmazó törvény megalkotói szerint a tényleges életfogytiglani büntetést a bírák ezután „aggály nélkül alkalmazhatják”, hiszen az új kegyelmi eljárás lehetővé teszi, hogy negyven év után felülvizsgálható legyen a tényleges életfogytiglan.

Az ügyben született másik jelentős döntés a Kúria 3/2015. számú BJE határozata, amely a kötelező kegyelmi eljárás kialakítását követően az EJEB ítéletére tekintettel a Magyar-ügyben úgy foglalt állást, hogy a feltételes szabadságra bocsátásból kizárásra vonatkozó rendelkezést mellőzte, és megállapította, hogy a terhelt az életfogytig tartó szabadságvesztésből legkorábban 40 év letöltése után bocsátható feltételes szabadságra.

A Kúria megállapította, hogy Magyar László ügyében az EJEB által megállapított szempontoknak nem felel meg az olyan elnöki kegyelem, amelyet nem kell indokolni, továbbá nem felel meg az egyéni kegyelem miniszteri ellenjegyzés intézménye sem, mivel azt szintén nem kell indokolni. Az EJEB marasztaló döntésének az felel meg, ha a Kúria állapítja meg a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját.

A Kúria 3/2015. számon BJE határozatában azt is megállapította, hogy az „életfogytig tartó szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátás kizárásának lehetősége az alkotmányos jogrend része, amelynek – törvényi előfeltételek megvalósulása esetén történő bírósági alkalmazását nemzetközi szerződés nem tiltja.

Indoklásában pedig kifejtette, hogy a magyar jogalkotás azáltal, hogy a 2013. évi CCXL. törvényt módosító 2014. évi LXXII. törvény rendelkezéseinek megalkotásával bevezette a kötelező kegyelmi eljárást, biztosította a magyar jogrendszer az Emberi Jogok Európai Bírósága 2014. május 20-án, a Magyar kontra Magyarország ügyben hozott ítéletében kifejtett azon követelményt, hogy a TÉSZ esetében legyen olyan

eljárás, amelynek révén – ha a szabadságvesztésből már megfelelő hosszúságú idő eltelt – vizsgálható, hogy a büntetés büntetőpolitikai indokai továbbra is fennállnak-e.¹⁶

3.2. Kötelező kegyelmi eljárás „eredményessége”. A kötelező kegyelmi eljárás igazi eredményességéről beszélni nehéz, hiszen a jelen jogszabályi körülmények alapján erre sor kerülni, csak 35 év múlva fog, ugyanakkor 2015-ben megfogalmazott véleményem ami a témában született monográfia „ Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből”¹⁷ kifejtettem, hogy álláspontom szerint a jelenlegi kötelező kegyelmi eljárás nem felel meg az EJEB követelményeinek, amelyet a *Vinter and others v. The United Kingdom*¹⁸ ügyben is kifejtett a „*Right to Hope*” a eredményhez való jog fogalmát illetően.

- 1. biztosítani kell a rehabilitáció lehetőségét, és a szabadulásra való esélyt,
- 2. legalább huszonöt esztendő elteltével sor kerüljön felülvizsgálatra, legyen nemzeti mechanizmus erre
- 3. az elítéltnak joga van arra, hogy már az ítélet meghozatalakor tudja, hogy hogyan kell viselkednie ahhoz, hogy szabadulására esély nyíljon.

A fenti álláspontomat támasztotta alá az EJEB 2021.október 28-án meghozott újabb ítéletében *Bancsók and László Magyar (no.2) v. Hungary*,¹⁹ amelyben 13000 Euro megfizetésére kötelezte a TÉSZ kapcsán Magyarországot.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalmába ütközik az, ha az életfogytig tartó szabadságvesztésből legkorábban negyven év elteltével szabadulhat az elítélt. Az EJEB megvizsgálta az európai államok gyakorlatát, és azt találta, hogy a legsúlyosabb büntetés esetén tipikusan huszonöt év után engedélyezik a feltételes szabadságra bocsátás vizsgálatát, ami jelentősen kevesebb, mint a negyven év.

A negyven év hatásában olyannak minősül, mintha nem is lehetne szabadságra bocsátani az elítéltet és ez szembe megy az egyezmény szellemiségével és az EJEB megelőző gyakorlatával. Korábban Magyar Lászlót 2010-ben ítélték ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztésre, a szabadon bocsátás lehetősége nélkül, amelyet 2014-ben az EJEB az egyezmény 3. cikkébe ütközőnek talált és most ismételtén kimondta újonnan ebben és egy másik ügyben is (*Bancsók Magyar v. Hungary*, Application No. 52374/15, No.53364/15 28 Oct 2021, ECHR) a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jogintézményének helytelenségét.

Irodalomjegyzék

- Nagy Anita: *A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai*
<https://ujbtk.hu/dr-nagy-anita-a-reintegracios-orizet-tortenete-szabalyozasa-es-europai-fejlodesi-iranyai>(letöltés ideje 2021.12.18)

¹⁶ <http://www.lb.hu/hu/joghat/32015-szamu-bje-hatarozat>

¹⁷ Nagy Anita: *Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből*, Bíbor Kiadó 2015

¹⁸ *Vinter and others v. The United Kingdom*¹⁹Application No. 66069/09, 130/10 and 3896/10 (2013) ECHR

¹⁹ *Bancsók Magyar v. Hungary*, Application No. 52374/15, No.53364/15 28 Oct 2021, ECHR

-
- Nagy Anita: A reintegrációs őrizet magyarországi és nemzetközi fejlődési irányai
 - Kúriai Döntések 2063-9767 2018 (4) pp. 578-585
 - Nagy Anita: Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből, Bíbor Kiadó 2015
 - Börtönstatisztikai Szemle 2020. 10. oldal
 - https://bv.gov.hu/sites/default/files/Bortonstatisztikai_Szemle_2020.pdf (letöltés ideje 2021.12.18)
 - Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2006) 2. számú Ajánlása
 - Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules, Part one, Basic principles 6.
 - Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2014) 4. számú Ajánlása
 - Recommendation Rec(2014) of the Committee of Ministers to member States on electronic monitoring, II. Definitions „Electronic monitoring”
 - 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
 - A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 4/2017. (I.23.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet elektronikus távfelügyeleti rendszer működtetésével kapcsolatos feladatainak végrehajtásáról
 - Kúria 3/2015. számú BJE határozata
 - Alkotmánybíróság 3013/2015. (I.27.) AB végzése
 - *Magyar v. Hungary*, Application No. 73593/10, 20 May (2014), ECHR
 - *Bancsók Magyar v. Hungary*, Application No. 52374/15, No.53364/15 28 Oct (2021), ECHR
 - *Vinter and others v. The United Kingdom*, Application No. 66069/09, 130/10 and 3896/10 (2013) ECHR
-
-